

Om Wilfred R. Bions historie og ideer i fugleperspektiv

Oplæg til klinisk seminar Freuds Agora.
7. februar 2021.

- Bion fødtes i 1897 i Indien. Flyttede til England som 9-årig. Han lod sig hverve i 1914. Efter demobiliseringen i 1918 startede han med at læse historie og vendte sig så til medicin som indgang til at arbejde som psykoanalytiker. Bion var dybt traumatiseret af 1.verdenskrig. Hans første analytiker som han kaldte sin ”feeling-in-the-past-analytiker” var ikke i stand til at løse op for hans problematik, som vi i dag næppe ville have tøvet med at kalde en svær ptsd tilstand. Hans næste analytiker - Richmann - fik han et dybt forhold til. Men arbejdet måtte afbrydes ved 2. verdenskrig, fordi de måtte samarbejde om behandling af krigs skader. Det var med erfaringer fra dette arbejde han udformede sine teorier om grupper. Efter krigen og efter han havde mistet sin kone i barselsseng 1945 og var ladt alene med sin datter Parthenope, indledte han en analyse hos Melanie Klein som han sluttede efter 6 år i 1951. Han beholdt livslangt et venskab med både Rickmann og Klein. I 1951 blev han gift med Francesca. De fik to børn sammen. Efter hans død arbejdede hun med redaktion og udgivelse af hans skrifter.
- Bion gav tit udtryk for, at han mistede livet tilbage i skyttegravene omkring Amiens i 1918. Det var psykoanalysen og Francesca, der gav ham det tilbage.

OVERBLIK. BION'S 4 PERIODER.

Den første periode strækker sig frem til omkring 1951, hvor han møder sin anden kone. Han er blevet 55 år gammel og har gennemlevet den ene personlige og kollektive tragedie efter den anden. Som 9 årig sendes han væk fra sin familie i Indien. Han mister sin elskede nanny, sin mor og far og hele sit miljø. Han tvinges til at leve på en engelsk kostskole, som han senere beskriver som en anstalt, der kvalificerer mennesker til vold og krig. Hans succes i skolens konkurrencesport mener han er en god og indlysende træning til de aktiviteter, der udfolder sig i de franske skyttegrave, hvor han er chef for et tank-kompagni og omgivet af lemlæstelser, død og myrderi. Efter sin demobilisering studerer han historie; et studie han i øvrigt vælger fordi han finder, at i det slår hans begrænsede åndsevner til. Han begynder at undervise på en skole og falder ikke til. Han vender sig så mod psykoanalysen og medicinen. Han bliver kirurg, men hans uddannelse til analytiker afbrydes af 2. verdenskrig. Frem mod 1951 har han udformet sine gruppeanalytiske teorier, som han i øvrigt ikke betragter som terapi eller analyse, men som undervisning og skoling, der skal få mennesker til at fungerer i grupper. Da teorierne udformedes skulle de tjene til, at så mange som muligt hurtigst muligt kunne komme tilbage til fronten. På den måde minder de lidt om en del terapi af i dag, som jo skal tjene til at få mennesker tilbage i produktions-, forbrugs- og profitskabens trædemølle hurtigst muligt. Først destruktion så produktion etc etc.

I den anden periode i 1950'erne og ind i 1960'erne eller den epistemofiliske periode arbejder Bion med analysanders psykotiske dele. Kleins tanker om en selvstændig epistemofili-drift bruger Bion til at udforme sin egen teori om tænkning, der implicerer, at det er i eller med nysgerrigheds-driften, at forandring og udvikling sker. (se ”Second thoughts” med artikler fra 1950'erne). Denne indsigt finder han allerede klart formuleret

i en række myter, hvor angreb på nysgerrighed og søgen efter viden eller selvindsigt lægges for had af den antropomorferede gud. Uddrivelsen af paradiset, Babels tårnets ødelæggelse er eksempler herpå.

Den tredje periode fra 1960'erne ind i 1970'erne er karakteriseret ved, at forandringer ikke skabes af energisk søgen efter kundskab men, at de kommer ud af det blå – eller med Bions udtryk - ud af "O". Bion, når frem til denne indsigt gennem at skrive 4 dybsindige og svært tilgængelige bøger om psykoanalysen som videnskab. Han opfordrer i øvrigt til at springe svært eller u-forståede steder over og i stedet åbne intuitionen eller fornemmelsen.

Den fjerde og sidste periode udfolder sig igennem 1970'erne blandt andet gennem en lang række seminarer i Latin Amerika, USA og Europa, hvor Bion i dialog med kolleger udfolder sine tanker. Denne periode kan nærmest karakteriseres som hans Sokratiske eller agnostiske periode. I den ser han psykoanalytikerens væsentligste opgave som at sikre opmærksomhed og åbenhed i den analytiske relation så visdoms vidde kreativt kan komme til stede fra det store ukendte "O". Han arbejder helt frem til sin død i efteråret 1979. Han er flyttet tilbage til England og planlægger et genbesøg i sin barndoms Bombay. Han dør efter kort tids sygdom.

Bions teori er højaktuel fordi den - efter min opfattelse - afhjælper den noget uheldige situation for terapi, som vi kunne kalde terapi-uddannelsernes (PS) Paranoid Schizoide-position: De forskellige terapeutiske retninger - fra analytiske (Jungiansk) over kognitiv, eksistentiel, SE, NLP, fænomenologisk, gestalt, emotiv etc. etc. til psykoanalytiske teori-retninger- ser ofte fossileret sine egne teorier som rigtige og de eneste værd at tilbyde til studerende og klienter. Der findes vist mere end 40 uddannelsesinstitutioner i Danmark som er vurderet af et slags akkrediterings system (Reflektor/Forum) som giver færdiguddannede terapeuter adgang til medlemskab i DPFO, som har små 2000 medlemmer. Og så er der de terapeuter eller eksperter, der har fået deres adgang til det hermeneutiske og agnostiske felt belastet med fossile naturvidenskabelige bolværker til sikring af deres status og loger. Jeg tænker på psykologer og medicinere/psykiatere. Dem er der vist omkring 5 - 10.000 af. Men mange har befriet sig gennem erfaring, indføling, intuition fra de snærende bånd såkaldt positivistisk videnskab, generaliserende forklarings- eller diagnosespændetrøjer og evidensævl har puttet dem i. Der er brug for det alt sammen, men der er også brug for frihed fra det. Der er brug for psykoanalysen!

Den integrerende og samlende måske både åbne, rummende og penetrerende forståelse af terapi tror jeg findes hos Bion. Hans teori synes så generaliseret, at det arbejde, der udføres af terapeuter for at fremme psykisk vækst og modning ud fra en verden af teoretiske tilgange inkluderes i hans teorisystem. Fra hans yderst abstrakte ramme håber jeg, at alle der har som mål at fremme emotionel modenhed i forhold til konkrete klienter og sig selv, kan gå i dialog om konkrete veje og teorier til fremme af psykisk modenhed og indsigt i følelser og relationer, der udfolder sig i den psykiske virkelighed; eller udtrykt med Klein: dalrende på vejen mellem PS og D (Depressive position) og med Bion nærmende sig rummende og rummet vågenhed i fuld opmærksomhed for bevidsthedens vidde.

Fysikkens dybder udtrykkes bl.a. i: $e = mc^2$ som jeg slet ikke forstår. (e=energi; m=masse; c=lysets hastighed) eller i psykoanalysen måske: e = energi; m = krop; c = følelser

Terapis dybder udtrykkes bl.a. i: $x = +/-f(t_4 \times r_4)$. "f" udfolder sig i et rum bestemt af koordinaterne K+L+H

En formel som jeg bilder mig ind jeg måske forstår lidt.

(x= psykoanalyse; t = tro, taknemmelighed, tillid, tålmodighed;

r = relation, rumme/rummet, ramme; K= kundskab/knowledge; L= Love; H= hate)

UDDYBNING.

Bion's første periode. Krig og gruppe processer. 1897 – 1945.

Bion's første teoretiske bidrag i form af hans gruppepsykologi var formet af den nødvendighed, der påtvang sig fra hans deltagelse i 1st og 2nd verdenskrig. Bion's første studie var historie. Dernæst søgte han optagelse på medicinstudiet, hvor han udmærkede sig som kirurg, men fra først var hans målsætningen at blive psykoanalytiker. Måske som følge af sit historiestudie formulerer han senere skarp kritik af staters, nationers, politikeres og elitors håndtering af den politiske og økonomiske virkelighed, som han mener, førte til de to krige. Kort udtrykker han det (min formulering) et sted som kolonimagters grabsende idioti-grådighed. Med et udtryk hentet fra hans senere teori, ser han udviklingen, som en iscenesættelse af menneskers psykotiske personligheds del fixeret i en paranoid-schizoid position. Han giver udtryk for, at han vælger historie fordi han ser sig selv som ubegavet- "less giftet" - og tror han lettest klarer sig i et historiestudie. I det kirurgiske studie lærer han måske at reparere de lemlæstelser han bringer med i sig fra de franske skyttegrave ligesom han gennem arbejdet i sine to analyser får styrke til at rumme de følelser, der sættes af de personlige og kollektive lidelser, der er hans arvegods. Gennem psykoanalysen ser han en mulighed for gennem selvforståelse at komme til en dybere forståelse af kollektivet.

Jeg vil forsøge kort at gengive hans gruppe teori synspunkter, sådan som de udformedes med henblik på at få bragt soldater tilbage på slagmarken eller anbragt på den i positioner så de gjorde mest nytte enten som kreative ledere eller som loyale følgere. I dag bruges hans teorier, som jeg forstår det, især i organisationspsykologi som redskaber til at få folk til at præstere optimalt i "markedet" i profit maksimeringens tjeneste. Bion ville næppe se dette mål som ligeså værdigt som målet at besejre DNSAP's hærgen. Måske ville han føle sig misbrugt. Det er interessant, at Lacan fremhæver Bion og Rickmann's "gruppepædagogik" for psykologisk oprustning af soldater, som bærende for, at indsatsen i 2. verdenskrig førte til sejr. (L *Évolution psychiatrique*, 1947 eller *Pas-tout Lacan et autres ecrits*. Side s. 6-15 i engelsk oversættelse)

Bion gennemfører sine studier af grupper analytisk, observerende og tilbagetrukket. Grupperne er "without a leader". På grundlag af sine iagttagelser finder han, at enhver gruppedannelse organiserer sig i forhold til 3 basic assumptions (BA), der strukturerer grupper: 1. Dependent (sml. fantasi omkr. Forførelse/tillid) 2. fight/flight (sml. med kastrations fantasier, ikke bryst) and 3. pairing (sml. fantasier om primal scenen/håb/bryst). Disse 3 BA danner det ubevidste grundlag for den work (W) gruppe, der kan opstå, hvor målet italesættes og foldes ud i adfærd. En W gruppe kan organiseres som en symbiotisk, parasitær eller konstruktivt balanceret (commensal) gruppe. Og gruppen kan være relativt lille fra få personer til meget stor inkluderende kolleger, erhvervsgrupper, folk eller stater. En gruppe, der fremtræder som en BA- dependent

gruppe, hvor en leder tager alle initiativer og resten er afhængige af hende har "fortrængt" fight/flight og pairing fra sit umiddelbare udtryk, men det betyder ikke at dette aspekt ikke kan artikulere sig. En pairing gruppe kan være et par, der ønsker sig et barn eller en gruppe med et fælles kreativt måske revolutionært projekt. En BA- fight/flight grupper kan være en militær kommando enhed der også er en work gruppe. Den kan fungere som pairing, som symbiotisk eller som parasitær. Gruppens adfærd er bipolar og skifter mellem BA og W. Grupperne skal ses "binokulært" altså fra mindst to synsvinkler for at fremstå tydeligt.

Senere modificerer Bion sin gruppeteori og ser work gruppen som bestemt af forholdet mellem gruppens medlemmer og den "messianske" leder, "geniet" eller mystikeren. Lederen fremstår som udtryk for en projektion af BA-gruppens mest fremtrædende behov (P, FF eller D), som lederen introjicerer. Disse behov kan skifte over helt kort eller længere tid.

Ødipus myten kan også være ikon for Bion's gruppe teori: Myten viser familien- pairing - med alle sine intrikate konstellationer i Basic assumptions (D, FF, etc) og har som udgangspunkt den nysgerrige Ødipus, der konfronterer sfinksens og senere pestens gåde. (W) På den måde ser myten "binokulært".

Det er interessant, at Ødipus myten stort set kommer ind som ikon for samtlige teoridannelser i psykoanalysen. Vores ideer, måske vores psyke er smidigt rummet i den myte, der tjener os som et mnemoteknisk navigationsinstrument. Den har status, som algebra og anden matematik har det i fysikken.

Digression:

1. Ødipus komplekset. a. Udsættelsen i vildmarken (=fødselstraumet); a. I Korinth med ikke-mor her og sande-mor borte (primær og sekundær processer; beta – og alfa elementer; ubevidst + før-bevidst) b. skabelse på ny i flakken om (pre-conceptions) og i det mytiske: Pythia, (definitorisk) faderdrab (alfa-element), sphinx (beta-element), c. at elske og at elske med her-mor + borte-mor = hustru, d. og målrettet aktiv nysgerrighed: kend dig selv/hvem er jeg (K), e. ind sigt og erkendelse i form af selv-blænding, Teiresias (psi) visdom f. realisering ved søster/datter energiens hjælp og gudens indoptagelse i lunden i Kolonos.

2. Two principles of mental functioning; 1911. (Metapsykologi 1; Hans Reitzel 1975 s. 57-69; 6 siders tekst) Den lystne/sæd+æg-celle/nyundfangne/nyfødte/mund opdager bryst(K) og ulysten, ikke bryst, sult (H). Den påbegynder sin skabelse af det der bliver den såkaldte reale virkelighed. "Desire" differentieres i L og H og K. Dele heraf findes uudholdeligt og fortrænges. ((Disse dele virkeligheder er før bevidste eller ubevidste; Altid høj potente)). De søges gennem mod og opmærksomhed. (K) Og holdes tilbage af angst/pest.

Bion's anden periode fra 1950'erne. Teori om tænkning og forvandling gennem "K".

Bion har i sin anden periode som målsætning at vise individets psykotiske og ikke psykotiske personligheds strukturer med henblik på at øge frihed og fællesskab i og mellem individer og i og mellem samfund. Han forsøger at forstå den menneskelige psyke gennem en teori om tænkning og ser psykisk sygdom og neurotiske uhensigtsmæssigheder som forstyrrelser i udviklingen af individets eller gruppens indlæring af tænkning og sprog. Bion's teori om tænkning er binokulær og fremstiller aktiv bevidsthed som opstået gennem en polaritet mellem fornuftsformler og

følelsesformler, der dannes i de relationer, individet indgår i fra undfangelse til død. Om bevidstheden kan der ikke tales; kun om hvad der fremtræder for den i tanke og følelse og efter en række processer, som Bion senere beskriver i sin "the Grid", som er psykens "periodiske system" og psykoanalysens instrument. Det er ikke det forstyrrede individ, der er forstyrret men den måde hendes bevidsthed fungerer. Denne funktions måde er principielt under forandring livet igennem. Ved svære forstyrrelser kan behandling være hensigtsmæssig og skabe transformationer, der får individet til at fungerer på en anden måde – måske mere i overensstemmelse med establishment forventninger. Hvilket ikke nødvendigvis er bedre!!!! Transformationerne foregår sædvanligvis over lang tid og ikke gnidningsløst heller ikke, hvis de finder sted i klinikken, selvom det her oftest foregår roligere, hvis rammen holdes. Transformationerne finder sted gennem nysgerrighed og svarer til Ødipus anden periode i Theben, hvor han efterforsker sin baggrund. På Apollinsk vis kender, møder han sig selv.

Bions teori om tænkning udfoldes på 9 sider i 1962 ligeså ultrakort som Freuds teori om de to mentale funktioner, der udfoldes på 6 sider. I Freuds teori er der en primær - og en sekundær proces, der er overlejret det oprindelige og opstået ved modifikationer af ulyst. Bion hævder, at følelser og tanker strømmer frit og anarkistisk og at de "tvinger" os til at udvikle et tænkeapparat til behandling af disse: Bevidstheden er der pr. se; tanker og følelser strømmer og vi bøvler med at sætte dem på "formel" i sprog og i struktur. Tænkning forestiller Bion sig -ligesom Freud – kommer fra, at vi forventer et bryst og møder en frustration i form af et fraværende bryst. Hvis vores evne for at udholde frustrationen er tilstrækkelig udvikles et realitetsprincip for tænkningen. Tænkeapparatet tænker følelse og tanke. Dets første strukturering er at skabe, hvad Bion kalder pre-conceptions, en forviden/forventning om et bryst, et "bryst-fravær". Disse før forestillinger bliver til indre objekter – conceptions (forestillinger fx om barnets møde med brystet) og concepts. Hvis imidlertid evnen for at udholde frustration er utilstrækkelig vil det som den modne personlighed kender som en tanke enten udstødes eller modificeres. Når projektionen sker er vi afhængige af omgivelser – babyen af en mor – som kan modificere disse såkaldte "bad objects. Hvis omgivelserne kan bearbejde disse bad objects og give dem tilbage i modificeret form udvikles tænkeapparatet; vi begynder at kunne tænke. Bion lægger stor vægt på, hvad han kalder "maternal reverie", morens evne for at rumme barnets frustrationer. Gennem denne funktion skabes barnets evne for at håndtere frustrationer det vil sige tænke. Vi kan også fornægte eller fortrænge disse bad objects, måske vil/kan mor ikke rumme disse før tanker og tanker. Så vil de fremstå som u hensigtsmæssige strukturer såsom grandiositet, løgn, mani, depression, virkeligheds forstyrrelser etc. Eller de fremstår kun indirekte som matricer eller determinanter for vores drømme, fantasier og adfærd. (fortæl evt. 1. om din baby's skrigeture og morens rummen, 2. om den fødsels depressive mors babys rækken efter hende seende på dig og dine egne følelser i den situation: angst, vrede, sorg, lykke, beundring, fortrøstning.)

Alle bidrag tilstræber at være sande, smukke og gode, men er kun midlertidige "indspark" eller indkredsede forsøg. (underlagt "psi": løgnen eller forvridningen) Vi er i vores kundskabshunger ligesom børn, der om natten morer sig med at rende rundt og svinge med en stavlampe for at se, hvad der kommer til syne. Vi svinger med vores teorier og vores interventioner i forsøg på at orientere os, som blinde med den hvide stav.

Tankernes bearbejdning finder sted i kommunikation med den anden. Lad mig fremsætte en personlig opfattelse. Der er altid 4 tilstande tilstede i og mellem mennesker: vågenhed,

søvn, dyb søvn og ren bevidsthed. Vi kommunikerer på forskellige måder i de forskellige tilstande og vores opmærksomhed er i hver tilstand struktureret forskelligt. Når kun den før sproglige kommunikation er til rådighed, som hos små børn, sker det i drømmerier, overføringer, projektioner, introjektioner etc. Vi bruger vores spejl neuroner, har man opdaget efter Freud og efter Bion. Børn udvikler deres føle/ tænkeapparat i denne kommunikation. Ingen tanke uden følelse og ingen følelse uden tanke. Men ofte er der ikke opmærksomhed om begge elementer på samme tid. Men vi kan lære, træne den opmærksomhed. Måske er det netop psykoanalysens opgave at træne denne opmærksomhed på de relationer der er mellem tanke og følelse og mellem mennesker. Relationerne udfoldes som symbiotiske, parasitære og samarbejdende. $c/c + c/c + c/c$ og i analysen opdages disse funktionsmåder når de ”spilles” i relationen mellem analytiker og analysand. (c/c = container-contained, femininum-maskulinum, bryst-mund, penis-vagina)

På baggrund af disse overvejelser udvikler Bion sin analytiske teknik, som minder meget om den teknik der var i det leder-løse gruppe arbejde. Analytikeren skal forholde sig til analysanden without memory, without desire og without explanations. Det minder vældig meget om Freuds frit svævende opmærksomhed. Igennem en sådan tilstand i intens opmærksomhed for sindets vidde, kommer det ubevidste, primærprocessuelle, drømmende til syne og kan italesættes. Følelser og emotioner rummes og kommunikeres eller egt. deles i en sproglig modifieret form. Psykoanalysen er en naturvidenskab – hvor ”natur” implicerer den ”besjælede” efter ”æble-spisningen” – natur og kundskab om godt/ondt.

Et af de udtryk, der beskriver hans opfattelse af det analytiske arbejde bedst tror jeg er begrebet ”At-one-ment”. Det er en slags empati, der skaber intuitiv fælleshed og som er bundet ind i ”O” så der er en realisation af en transformation, der smelter sammen med sandhed. ”O” into ”K”. Det er en skabende kærlighedsrelation. Men en hvor sindet ikke er mættet af lystprincippet, opfyldt af længsel efter tilfredsstillelse og begrænset af erindring om lyst/ulyst polaritet. Kun det helt nøgne sind kan komme i kontakt med sandhed eller med tingene-i-sig-selv. (Kant) Jeg tror det er det der kaldes ”A ha-oplevelser”; Situationen mellem analytiker og analysand kan måske sammenlignes med den kreative situation der opstår mellem mor og barn i deres fælles reverie.

Der er tale om en udvikling af menneskers tankeapparat sådan at vi udholder frustrationer, driftsafsavn, -udsættelser af behovstfredsstillelse og polariseringer. Der er en stadig veksel mellem PS og D tilstande. Vekslingen udholdes af C/C , jeg – du’et. Men der er konstante ”attacks on linking”. Hvis analysanden er for dårlig og analytikeren ikke god nok, fører analysen måske ingen vegne, går for langsomt, afbrydes, eller kommer måske slet ikke i gang. Relationen etableres ikke. Ingen vækst! Ingen Analyse!

I denne periode er ikonen for arbejdet den del af Ødipus myten, hvor Ødipus søger sine rødder mod Teiresias råd, mod sin mors råd. Den epistemofiliske drift er den fremherskende drift, intensiveret af angsten, der i myten billed sættes med den pest, der raser i Theben. De elementer i myten der relaterer sig til kastration - og incest problematikker er delvist marginaliseret, men er tilstede som baggrund – en slags kulturbetingelse - og som forudsætning for Ødipus vej mod indsigt.

Hvis vi ser på myten som en kortlægning af relationer mellem mennesker og den vej de går er vejen tredelt. Den første del tilbagelægges med opdragelsen hos fremmede i Korinth. Her er baggrunde også den kastreende far og mor og uddrivelsen af paradiset,

først ud ad uterus og så udsættelsen i Kithairon vildniset. I den anden del kommer den nidkære eller misundelige gud eller kraft ind med sin skæbne fastsættelse. Det medfører, at Ødipus bliver den der kastrerer og bliver incestoffer. I dramaet ved Iocaste godt at Ødipus er hendes søn. Hele tiden fører han sin lemlæstelse i form af sin klumpfod med sig. Tredje del, der fortælles i ”Ødipus fra Kolonos”, ledes den blinde Ødipus af søster/datter kærlighed/hengivenhed frem mod den fuldbyrdelse, der består i, at han går i et med guddommen i den hellige lund i taknemmelighed, frigjort for alle bånd fra relationer i form af magt og ambition, som han fordømmer.

Måske møder han i den hellige lund den sfinks han så forsvinde i dybet, da han gættede menneskets gåde og foldede den ud i sit liv efter devisen: kend dig selv.

Bion ser Ødipus myten som en videnskabelig teori eller fremstilling af menneskets forhold. På samme måde er skabelses- og syndefalds myten og myten om bygningen af babelstårnets og dets ødelæggelse en slags kortlægning af mennesket. Alle er de en teori om angsten for at kende, hvor kende både betyder at have coitus (GT. 1. mos. 4.1) og at vide om følelser (kende godt og ondt) (GT 1. mos. 3. 5+10+11) Psykoanalysen er en teori om ”at kende” i de to betydninger. Psykoanalysens store fortjenester er at se de to ”drifter” sammen og adskilte. Der er tre afsnit: Det starter alt sammen med, at vi roder rundt på mor i jagt efter en vorte at putte i munden. Senere er der også en penis og en vagina. Nogen gange en fallos eller/og en vagina dentata. (me-too!!??) Vores indsigt om relationer og følelser øges og vi opdager de uendelig mange typer af relationer, der er vores liv - forhåbentlig. I sidste kapitel søger vi - helst med hengivenhed som ledsager, den hellige lund Ødipus forsvinder i.

Måske er myterne udfoldede lige så gyldige ikoner for mennesket som sfinksens gåde. Eller Apollons krav om at kende sig selv. Måske er myterne psykens relativitetsteori; vores igangsætter ligesom Pythia, Apollons præstinde i Delfi, var det for Ødipus.

Bion´s tredje periode. Forandringer igennem ”O”

I Bion´s tredje periode flyttes fokus fra forandringer igennem K og i tænkeapparatet til, at forandringer kommer fra ”O” på gådefuld måde. Udtrykt på en anden måde: udviklingsprocessen vendes om: først opdager vi brystet, vi opdager penis/vagina, vi opdager eller opfinder - gennem begrebsliggørelser – verden. Vi begynder at spekulere over hvad det er der folder den ud. Danner tænkeapparat etc. Når processen vendes om går vi fra verden mod kilden som er ”O”. Vi forlader os ikke på tænkeapparat, vi forlader det, vi er i polariteterne, men annullerer dem. Den åbne vidde kun bestemt tidløst af dette psykiske rums koordinater eller polariteter: K, L, H. (Der er ”e” og ”m” og ”c”) indfinder sig måske og ud af det kommer måske nye tanker, som kan tænkes i stadig nye former. Og som igen vises tilbage til ”O”

Bion taler om at forandringer i analysens forløb kan opstå i katastrofiske øjeblikke, hvor der foregår en egentlig transformation eller psykisk forandring. Det er i et slags stilhedens øjeblik. En slags A-HA situation. Han kalder det caesura. Udtrykket henviser til det tomme mellemrum mellem lydene i musik som er afgørende for musikkens udtryk eller til pausen i digtet der giver det sin rytme og digteriske værdi.

Forvandlinger kommer altså ikke fra interventionen i sig selv men fra ”guddommen” fra den blå luft eller fra ”O” som Bion i sin sokratiske periode ville sige.

De opstår ikke gennem opdagelsen af gentagelser eller betydningsfulde facts fx i traumer. Vi benytter og raffinerer nok vores tankeapparat gennem analytikerens forhåbentlig lidt bedre fungerende tankeapparat. Processen er gensidig. Men Bion konkluderer, at det aldrig er det synlige, det tænkte, det tolkede i processen, der skaber forandring. Den kommer ikke fra rationaliseringer, fra facts, opdagelse af gentagelses mønstre, traumatiske begivenheders bearbejdelse, historie, forklaring. Den kommer som en gave fra det ukendte ud af processen PS-D og Contain/Contained.

Forandringer, nyskabelser er som sådan uforklarlige. De implicerer en ny verden, en ny følelse, et nyt syn. Transformationerne er omhyggeligt forberedt gennem relationer mellem analytiker og analysand hvor "desire" som tiltrækning og frastødning har været intens og uopfyldt, frustrerende, rummet måske italesat og hvor nysgerrighed blindt har jaget analytiker og analysand rundt i fornuftens og tankeverdens vildnis. Men de opstår i et caesura. Et moment. Som gave. De efterlader en følelse af taknemmelighed og undren, der måske bliver afsæt for en ny tur mod nye transformationer.

En del af Bions analysander har berettet, at han holdt sig meget tæt i sine analyser på Kleins arbejdsmåde. Jeg kender den desværre ikke af egen erfaring. Men min engelske analytiker var tæt på Klein og Bion. Det jeg oplevede som chokerende var hendes analyser af "the here and now", af det der foregik mellem hende og mig; af overføringen, af stemningen i rummet, i mig og i de følelser jeg ubemærket af mig selv spandt omkring alt det jeg fortalte og forklarede i objektive, neutrale vendinger. Som den intellektuelle, den lille filosof, jeg havde lært at være. Rationaliteten var en dejlig flugt! Analysen viste en ny sej kampplads – fuld af liv.

I analyse er alt gennemtrængt af det kvalitative. Kvantitativt måle apparatur kendes ikke. Hvis det opfindes fører det den analytiske proces på afveje. Først når følelser sætter sig i kroppen og bliver til emotioner, måske div. somatiske sygdomme kan der måles og vejes, men indgreb rettet mod kroppen forvrænger psyken, de skaber ikke vækst. Vækst finder alene sted når krop og psyke er ét.

DIGRESSION.

Igennem de 13 år jeg var i analyse hos forskellige analytikere har jeg en erindring om to transformationer i "O" som jeg gerne vil berette om: Begge fandt sted udenfor analyserummet. Den ene i forbindelse med et babyobservations forløb over to år. Den blev senere gennemarbejdet med min engelske analytiker. Den anden i en slags drøm:

1. Emil på hans fars arm og hans blik, da jeg går og står i døren efter at hans mor var begyndt at arbejde. Symbiose. Min depression, alle mine mor - tab; Tilgivelse og taknemmelighed. Gennemarbejdning.
2. Min analytiker holder mig som baby i sine arme. (1. ikoner med Maria og Jesusbarnet: a. Jesus vinker ud mod verden b. Jesus modtager en stråle mælk, presset ud af brystvorten med Marias finger, i sin mund c. Jesu øjne møder Marias. 2. Yab/Yum)

Bion's fjerde periode: den agnostiske.

Bion mener psykoanalysen udfolder sig i et psykisk rum, med lovmæssigheder forskellige fra det fysiske. I det psykiske rum er der følelser + tanker og tænkning og krop kan ikke skilles fra disse energier.

Synspunktet kan udtrykkes digterisk (John Donne: "Progress of the Soul"):

“Her pure and eloquent blood
spoke in her cheeks, and so distinctly wrought
that one might almost say, that her body thought”

Bion's tanker om psykoanalysen udfoldes i 5 bøger der alle udgives mellem 1960 og 1970. For mig at se er det grundlæggende i denne periode, at forandringer udfolder sig med det epistemofiliske instinkt som bærebølge og opstår ud af "O". Dette "O" bliver op gennem anden og tredje periode stadig mere væsentligt. Jeg tror Bion mærker, at adskilt fra det epistemofiliske ligger det polære L + H, der er en ligeså kraftig og nødvendig bærebølge. Klein viste ham den første og Francesca den anden ved at trække ham ud af krigens eller hadets jerngreb. Han mærkede den måske først helt tydeligt til sidst i tankerne om vejen hjem til Bombay.

I den sidste periode, den sokratiske fokuserer han på det intuitive, som rækker mod dybet og får nyt til at flyde frem til overfladen. Måske er det mødet med dette dyb, som får Bion til at se ud som mystiker og agnostiker. Livslangt gennem skærpelse af sin indsigt har han søgt dette dyb for til sidst at mærke, at han var der hele tide. Agnostikeren ved ikke; men når han opdager at han "er", træder han ind i mystikerens landskab. Væren er ud over det, der kan forstås. Om den bør der ties blandt vise.

Sammen med Ødipus ender vi blinde i den hellige lund fulgt til vejs ende –i heldige tilfælde – af en Antigone i søsterlig/datterlig hengivenhed i taknemmelighed overfor hende og overfor ham der giver os plads i lunden. Bions liv, Ødipus liv var dybt meningsfuldt. Meningen udfoldede sig uafhængigt af dem. Mening er tilstede udenfor mennesket. Jeg tror, at mening, er det vi søger. Vi søger i de faser vi lever vores liv på forskellig vis, men altid dybt defineret af de jeg-du forhold vi er i. I de forhold søgen vi mening, skaber vi mening. Det er det, der sker systematisk i den analytiske relation. Det og intet andet gør den betydningsfuld.

Ødipus'møde med sphinksen er Freuds Agora's varemærke; det er psykoanalysens varemærke. Svaret på sphinksens gåde er mennesket ligesom sphinksen selv. (løve = hjerte; okse = instinkt/krop; vinger = ånd/psyke). Og sphinksens skæbne er menneskets skæbne: At genkende sig selv; at gå ind i det uendelige dyb; at bliver ét med "O".

Jeg kunne tænke mig 3 andre varemærker, der generaliserer psykoanalysen i Bion's ånd:

Det ene er billedet af Sisyfos, nøgen med alle muskler spændt spillende i ryg, lår og arme; skubbende stenen op ad bjergskrånningen medens han ser mod bjergets top; det andet er Courbets maleri "Verdens begyndelse", hvor jagttageren drages ind i det sted, hvor begyndelsen er, hvor ægget åbner sig og modtager den søgende sædcelle, hvor livet gentager sig i sin sisyfysiske kraftpræstation; det tredje billede er østens kontemplative Yab/Yum fremstillinger af det mandlige/kvindelige køn i køn.

Med de billeder får vi integreret krop, kraft, eros og nysgerrighed i en sammenhængende relation mellem mennesker – mig og dig - og det er psykoanalyse.

Lad mig til slut citere Engels i hans anmeldelse af "Kritikken af den politiske økonomi" fra 1859:

"... økonomien handler ikke om ting men om forhold mellem mennesker og i sidste instans mellem klasser"

Psykoanalysens opgave er at pege ud, at al menneskelig aktivitet udspringer af og er forhold mellem mennesker; udveksling af følelser mellem mennesker; resten er konstruktioner, som let bliver til fossiler. Ikke uvæsentlige men kun væsentlige før de fossilerer; eller i min ungdoms sprog før de bliver til reifikation eller tingsliggørelse.

Det er skidt, at økonomi som relationer mellem ting tager mere plads end psykoanalyse – og det er altså også kun i det reificerede establishment det er sket. Hvor man har glemt eller opgivet tillidsfuldt at søge ægte mening, der altid er knyttet sammen med søgen efter det gode, det sande, det skønne og det rette vidende om det polæres umulighed.

TAK for jeres tålmodighed. I håb om jeres overbærenhed. Og så er stenen jeres.

Fin Egenfeldt
07.01.2021